Массе а мехкий пролетареш, вlашаrlкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

(«СВЕТ») Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР

Газет арадувл 1923 шера деиз • ЕРА, 23 сентябрь, 1976 шу. • № 116 (5627). • Мах 2 кеп.

КЪАХЬЕГАМЦА ДЕБАДЕ ДАЬХЕН РУЗКЪА!

Сомий бешамаш лелаерий толамаш

Толамаш «Надеждадаьх иттлаrIча пятилеткин ер хьалдара шу Наурскин районе «Плодопитомнический» совхоза коммуниста Павлова Мария Дмитриевнас кулгалдеш сомий бешамаш лелаеча боагIа хьегамхоша. Бригаде барабиттина сов ва. Хьанаре кхъхьийча дика хьувъкъам кхебаьб цар ухь шера.

Хlана тlатеrIа сом чуэцан бе бригада боахлой. Царна хlара дийнахьа новкъосташ деш дуй № 20 йолча профессионально-техническин училищен ю кхека лаьрхlача 30—35 дешархо. Цул совгlа сом чуэцача цlу бригаде хlара дийнахь боаб беш хул лоалаха чIалеча комсам лелаеча бригада боахлой, пенсионераш, цlен ноаной.

Хьувъкъам дог lоздоаккхаш бе. Ужа лата планаrIа хlара тектара тlара 120 центнер lажаш чуэца бозашт бар бригада боахлой. Из хьоаман дика тlехлоаманбу. Ишта, хlара гектара тlара юкъера лаьрхlача 180—190 центнер Гажаш чу бозаб. Уж ба соаха чуэцан лаппача 20—30 центнер духхаrIа.

Комсан чуэцан кхъастта дынаре боаб бе Гудмеенко Александра Георгиевнас, болхlоша Елоконинонас Мария Ивановнас, Саленкова Ольга Сергеевнас, Попова Анна Павловнас, Свекорова Нина Владимировнас, кхынаб. Валха нюрма юкъера лаьрхlача 150—180 процент кхоачаш цу еш ди дIаделхийтад.

Хlаьта Гажех йиза йыпкаш машинашта Пановташ кхъастта дынаре кхъхьег Брумницкий Виктоpо, Глушко Михаила, Гажаш кхай тlара дIакхуъкъоча шофернаша юкъе — Сергеев Георгей Ильина Александран.

Иттлаrlча пятилетке вай мехка хlлъка боахам дегIабоалабева XXV съезда отгаьлча паччахьалхенга 700 тонн сом боахка деккар тlапIадаш бригада кхъхьегамхоша. Цьа-бакъда КПСС ЦК генеральни секретар Л. И. Брежнева Краснодарски края кхаш делаерашка письмо яздьяча тlехьагIа шоай тороплавка кхы а цIка хьажа а хlежа паччахьалхенга 1000 тонн сом боахка деш долар. Хlаьта шоаш лаьрхlар толамаш кхоачашлонаш ъьа я боагIа. Вай мехка тайп-тайрачул промышленни центранка хlанаде дIабахийтад 750 тонн совгlа сом. Из боагIа лакхарча сортах болаш промышленни центранка хlаэпаш хlлъеро дог lоздоаккх бригада кхъхьегамхой.

М. ХАМАТХАНОВ.

«Гудермеевский» совхоза кхалька сихбенна шоферна свекlаш чуэцин лаьтт. 230 гектара тlа йийна из культура чIоагIа хьийкъай.

— Тха лаьтташка дика хьувъкъ мерза овлаш, — душ совхоза керттера агронома С. Хамидова. — Иттлаrlча пятилеткя хьавхарча шера гектара чIоагIа хьийкъаш уж. Пхи гектаrIа 200 центнери декхаерIа 220 центнери шекара, свекlаш паччахьалхенга дIавла еаш дар тlхо. Краснодарски край йолаш лелаерашка КПСС ЦК Генеральни секретара нов. Л. И. Брежнева дехьийтача письмо деган айлеь болча тха свекlаш лелаерашка доп деккад боккхаrIа хьувъкъам — хlапа гектара тlара 230 центнер шекара свекlаш чуэ. Из тхога хlоатташ а дуэхьоргIа.

Совхоза керттерча специалиста дынъ деташ бакъдеш бе массе бригадашка чубзаш хьувъкъам. Массарел лучIаrIа шекара свекlаш нуъкъ Арсениргиев Салмана кулгалдеча бригаде. Уьхаза 84 гектара тlара ро чуэца еаш а из культура. Юкъера лаьрхlача хlара гектара тlара 260 центнер мерза овлаш гулдур бригада звеношарча болхлоша.

Мерза овлаш сихагIех ца лойташ чуэйш дазара оарIагIбаьнача совхоза болхлоше шодIла. социалистически яьше я бабына къаьлет. Болх оворе бен хlлара эзе-хlлара къаьлет ца латтт. Мужийлаа Маймуттен Балиева Тlаусен звеношара свекlаш лелаерашка. Пошаттта тlаIлоагIьяьха гектарах хlарача тlара 300 центнерца, дIаъхоачаш мерза овлаш гулдур Хамзаева Хьурмата, Зубайрасва Сайпат, кхычар.

Уж берригаш а доккха хьапар долаш нах ба. Массеех доп аргда вай звенош кулгалхочох Балиева Тlаусен. Шекара свекlаш кхеш соахоне по болу бу 15 шу за. Цхьаккха а шу дIадахийтадаш цо планал совгlа мерза овлаш Дзыхенна дIа цаттш. Хlаэта ухх шера 62 гектара тlа кхеной Тlаусе звеное шекара свекlаш. Планаrlа 200 центнер йолаш, хlара гектаца тlара 260 центнер мерза овлаш чуэда доп деннад звеноларча болхлоша.

Совхозна кхъхьегамхоша лоархlаин сий деши сагIа Балиева Тlаус. Дуккха а Сийлен грамоташ, мах бола совгlаташ лаларга болгалбаьккхаб сий къаьлетам боахама кулгалхочох. Из я шоай юрта Совета деташ.

И. ПЛИЕВА сурт.

ХЬАЙБАШ меца хургдац

Лоагlа йоакхо ю хьайбаш тоъкъ болаш тайп-тайрача доаккъаршна Галашкдаьн Назранаскин районе «Экономический» совхозе. Хьажажlий. кхашка са белгало яьлча деиз малохlажа ха хьаллалца дужаш дан трактороий моторий тlар-тата. Уьхазе я 350 гектар хьажжlаш, доазъара лаьрхlа дIайийна 85 гектара тlа цкъа дIайийча дуъхача пеpaтика тlаюьла бе. Цуъ совгlа доаккъара лаьрхlа гурахьа йийна эчлыгу-раш чуэцlачуъ тlехьагIа 140 гектара тlа дIайийта. Хьажкlинн я я. Уж а силосе лаьрхlа дIайийнай.

Бархl сахьат дальна лоаро со хьажжlаш чуэцача кхай тlа хьалъача хана. Силосех етта машинаш сона юъе да дIахьаро. Кхаш тlа-латтар духха машинаш, сварка еш йолл агрегат. Из шоай юрта Совета деташ. Бlэхка кхача - кIанкъан болл дIа юха лела кхуъш, еха. трактор, комбайн тоаеш бар наладчикаш, механизатораш. Хlама дуъна хана, трактор а комбайнс сецца да латтийташ болх бу шар.

Гlаьнара хьаъоз трактора тата. Дуъха ха пладеъла хьатуъйбоаб «Беларусь». МТЗ-50 шинн трактор. Уж лехаан бе-rIа дикаrIбола механизатораш — комбайнерш Татриев Махмали Талпиев Хьамад. Цар трактораш тlа яrIа цIе вымвеш-лаш. Царна тlехьа хьагучайоал Нальчин Османа. Нальчин Повальна трактораш. Шоайла социалистически яьзь лелаеш бе уж.

— Дика хьийкъай уьк шера доаккъара лаьрхlа дIайийна хlинна хьажжlаш, — йоаь керттера инженера Аушев Кьашбулата. — Плач 120 центнер болаш кlара гектара тlаэа 150 центнер хьажжlий гIадамаш чуэра совхозо. Цу тlулаехо тоъо хlинтlай техниларча дийнаеш 3200 тонн силосе кийъе. Мlаьта планrIа лаьрхlа 3570 тонн мара lалашъе еэш бацан совхоза кхъхьегамой. КПСС ЦК Генеральни секретара нов. Л. И. Брежнева Краснодарски краян лаьтта лелаерашка дахьийтача письмоь жоп а яхи, шоай торонан а лаьрхlа механизатораш — социалистически деккарашш 4200 тонн силосе кийъе. Ъьаза. Уж деккараш оазт хlоачаш деган. Хlара дийнахь тlаIлоагIа. Цаеш болл дешнаш хьаъоз тороъан я. Шиша. планrIа ухх шера гафикаrIа 400 тонн мара йоаъча оаха 450 тонн силосе кийъеш.

С. АЛИХАНОВ.

Шортта доакъар хилитара

Казашка хlанз де деаш дуъха баллаш долаше а боагIа йоакхо ю республика юрта боазама кхъхьегамхошна «доакъар lалашъаре».

Сентябрь беттта lалаэаяча кхоалагIча «Ишлагlа республике lалашIийр 6,1 эзар тонн бол, 4,8 эзар тонн ча, 0,5 эзар тонн бакъ-дий витаминин хьоар. 67 эзар тонн силос.

20 сентябрь тlакхочачаш республике lалашъде доаккъар соаяка цу жижа lалашIаьвlуча дуъхаа дуъхаrIа да.

Доакъар lалашIаяна боазама кхъастта дика тlаштlехьаьккад Гроznенски, Наурски, Наятеречни, Сунженски, Шалински, Шелковской районий боазамашка. Халъка боазама планrIа укх шера lалашъе езачех ахаиеа дуъхаrIа силос lалашIе-ный Гроznенски, Малгобекски, Советски, Урус-Мартановски районашка.

Ча lалашIаяна шера планаrIа тlехьлоагIашъьа Веденски, Малгобекски, Наурски, Советски, Сунженски, Шелковской районий юрта боазама болхлоша.

ПланrIа дакхха лийрхlачул дуъхаrIа бабыий витаминин хьоар долаккад Гроznенски, Наурски, Сунженски, Шелковской районий колхозашкен сов-хозашкен. Бабыий витаминин хьоар хlъастта дуъха дешхха Шелковской районе къаьлетамбоа-шка. Хlаьта боазама планrIа укх шера lалашъе езачех ахаиеа дуъхаrIа силос lалашIе-ный Гроznенски, Малгобекски, Советски, Урус-Мартановски районашка.

Ча lалашIаяна шера планаrIа тlехьлоагIашъьа Веденски, Малгобекски, Наур

ПРОПАГАНДИСТАШ ДЕШАШ БА

Шолой ма-хулла политически экономически дешара систем-мера кердача шера кийчлуш я республика партийн органи-зацеш. Къавстта чIоагIа уйла тIайохийт пропагандистий кад-рош хьазарокгара кийтъярш, хIана аьлча дуккхача даьхье царех тийша я дешара чулоз-нама дикаш дешарах боалга пайден.

КПСС Нохч-ГIалгIай обкома политически дешара ШIено вIашагIтехьа-та курсашкен се-минарашкен хIоаргIта Iомаю КПСС XXV съезда хьажийна оттаъ йоаргхIамегIара проблеш а, хIаьта иштта дешара курсий темаш а пропагандист-ски балха методика деашш а.

ДIаьлахача кIиргIта семина-раш яьй «Экономически знанеий лардаш», «Социализми къаъ-хегама» яха курсаш Iомаеш болча экономически дешара системерча пропагандисташа. Цу семинарашка 1200 гергга пропагандист кийчаьв.

Пропагандисташа хьалхаш-ка «КПСС XXV съезди хIанзарча этапе парте идеологически балха декхарашо» яха лекци йийлар парте Нохч-ГIалгIай обкома секретара М. О. Бузуртанова. «Парте экономи-чески стратеге хьакъъха КПСС XXV съездо дийцаро из чакхъхьара» — иштта цIи йо-лаш я КПСС обкома пропа-гандан агитанен отдела лекто-ра С. Б. Берсанукаева йий-шача лекци тема. КПСС XXV съезда решенешка хьежжа къа-хьегама оьсарле лаккъара хьакъъха дийцар пропагандис-ташта парте Грозненски горкома промышленно-транспортин отдела заведуюше В. А. Ку-ценкос. «Социалистически мехкий доттагIаллин цхьана леладу гIулакхаш дIаоо чIоагIдара хьакъъха КПСС XXV съездо дийцар» яхаш кIор парте обкома

Горячеводски бурух тохара балхий управленне дикагIчарех пал лоархIаш я коммуниста Темазов Владимир Дмитриевич-ча кулгалду бурух детта бригада.

ХIанз из коллектив Брягуны яхача мехкаллъта доаллача

Дика къаьстагIча белгал-бьянаб укхаза бурубдеттачун гIочIаьн боза Степаненко Вла-дислани Махмудов Султани.

СУРТА тIа: (аьрдехьара аьтьекъа) В. Степаненко, С. Махмудов.

И. ПЛИЕВА сург.

СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ ИНТЕГРАЦЕХ БОАЛА ПАЙДА

КПСС XXV съездо кийчьяьча врахьарча политически про-грамма тIа КПСС-он Советски правительствата дунен халкъъш-то дIаье чакхдоахача гIулак-кий юкъмоттигерча, керттерча достама хьисане лел социали-стически паччахьалкхенашта ткъаро гIулакхаш. Из пих чакхбаьлаб хьалхарIа дIаяха-ча хана а. «Хетаргкаьч, Полит-бюро ихьа ласедани хиннаш вежаршта долча мехкашцара цхьоагIо чIоагIьярцеи цхьа леладу гIулакхаш дегIадоала-дарцеи, дунен хьалхьашто-ра вай хьакъара позицеи чIоагIьярца дувздеанна уж дале а е кхидале а дола деанан ца дуннан», — аьннад Л. И. Брежнева парте XXV съезда яьха КПСС ШК Отчетни док-лада тIа. ХIанзле хьахиннай кехьара хьалха социалистиче-ски паччахьалкхенаша масс оагIоарцара ихьана гIулакхаш леладара система.

Цу системана кIал, ларде фу уьлл? Из, шеко йоаьлаш, коммунистически партей союз, цар мировоззреней цхьоагIо, цар лерхIарий цхьоагIо я. Партеша юкъерча бувзамий хьадаяча формайн методийн бIаьрча арсенал кийчьяьл. Цхьа-ьн да компартей культурийн шиш оагIорахьарен дукхаха-чарна юкъерчарен хан - хIинаьхь вIашагIбеттабалара, культагI-деча долхлой санна, иштта моттигерча парторгашш, завод-дийн колхозийн парторгани-зацей болхлой а партийн деле-гашей корта бола вишнташ. Цаьрех да партийн школашка де-ша багIарца дIа-ъхьа ахийтар а, IилманI теоретически проб-лемаш цхьана кийчьяр а. Ма-сала, уьх тIехьхьарча шерашка цхьа санна дукхъаза а хIинаь. Компартей ЦК-ай генеральни хьахъярен секретарий доттаг-гIла тIехь дукхъача оагIорах-ьара вIашагIкхайттаб уж Крыме.

Вежаршта йолча партей съез-дашш йоаьча даьна а хиннад уж-ле, цхьаьнакъа хIинца, соаьга Будапешт Варшавас. Цу тайна-ра беркате форум хIилар КПСС XXV съездех а.

Партейн паччахьалкхенийн кулгалхошца цхьана леладечу гIулакхий йоархIамега формех цаI я Варшавски Договора Политически консультативни комитет. Цу комитета иппинат-тивнаех дукхъа яраш дунен халкъашта юкъерча йоккхийча йоаьлаш цIин оагIорахьарча йоархIамега акташ тIа юкъе-ъхьа. Кхоачам бе, масала, 1972 шера январе Праге ши-наха ПКК созлаелла тIаийца «Европерча машара, кхерамаш, цхьана гIулакхаш леладар-ца хьакъъхьара Декларацин ъьдагагехача.

Цу декларацие тIа вIашIтехьъьхьача европейски кхерамалех принципнеш-ларца хIилар Хельсинкера оргIача-ъна торжественни сайденаш хул совхозна клубе. Кагирхоша а дукхаза ветеранаш бIе-ъьдагIбаьлаш. Цу-ьнан-ца сайна концерт оттадуш царна тетаьв стихаш ешш, хIинца партийнийн, профсоюзнаш, комсомольскин оргатIинадзеш-жружкашш: вокальнаш, художе-ственни дош алара, халхара. Уьх шера вай оеспилнеке лиш-наеч хуъжжественни самодея-тельносте хьежаре дика мах бир лаьдеIаьрхоша мареи се-сатен Денисовгlар. Изнгов Сайд-Селима даьхьа иллеб.

Каст-каста кIезига кхалье-гамоште хьалхашка концентаций ирабоал агитбригада.

Концерт оттаьлара совгIа агитбригадана: «Комсомольска-ятите» къаьстагIбаьлаш хьалхашка лекцеш, докладаш еш вай мехкен доаьзол дараъьрчеи вахарех лаьца. КПСС XXV съезда материалех бесе-дашш юбоахамз хьалхашка лат-тача декларацина юкъаш, Къаьстта доккха барках алъар совхоза кагирхоша, цар худо-жественни самодеятельноста

• Дувцар халкъъа Iаьдалех да

КЕРДАЧО ШИЙ НИКЪ БОАККХ

Бе-беча кхамех бола Евге-ний Яхен цIахь дIа Iаьа вIашIтIа хиларех халарех бола хоам 1976 шера-апрелерча «Грозненский рабочий» тIара дийнаруш тIехьаьта 1924 шера декабрер-ча «Огонек» яхача, коллекци-онерагара музея йийача журна-ла тIа хьажа догIьяттар са. Шишка а йийлар из ночий кхаларахь йола йоккха йоаца информаци. Цу тIа кепатеха да ночий эгIара хьалхарча пионерхан 6 комсомолкан суг-таш.

Укх тайпара хоам бора журна-ло: «ЭгIара тIехьабисача кхаларахь я ночий кхалсар. Культура хIинца долаш болча ночий аккача омаалашеи Iаьдалашеи, лоаман юрташка бахарий тIехьайнача уйлаша ца кхиъ цара йаьлаш кхалса-тах. «Тоьм болча гIулакхий» бIарача маша ба укхаза кхалса-га гоннахьа. Масала, кертах йоьлаьх а хьоарчадь лелари кхамаьл шортгина дари — из товш да, эхь хетар а — иштта товш да. Иштта ца хилар-цIахIинна а хIамах эхь ца хе-тар...

ХIаьта а, Советски Iаьдал дайначуьн тIехьаьта дIадаьта цIи шу эскьа дайначIаьнна. ПIаьнпарта банъьар аьлча, доккхий дай, хIаьта а долаш да. ХIанз пионерка я Нохчеч-ен. Я-те, алъха цхьа пионер-ка. Из а даьна уггаьрйоаь. Жожжатага гIоргIья хIо, нага-ъьа санна пионерка хуле. ХIама дергдац, юхаерIбоаш яц хIоъеннен пионерка Хаджие-ева Хьава.

Кхы а яьх комсомолка а я Нохчеч-ен. Яххе а партшколе дина ягIа уж. ХIаьта яххе а. «Комсомолка» тIехьа «эхь хетаи яз: «Огонека» тIа тоха цар суртан довзача хана дIа-ъхьа йоаьлаш. Кхоачам бе, масе-ла, ахьмедов, член н. Хаджиевн. Цу тIехьъьчоч кхы-меттел — кхъаъь хIама! — комсомолка белаж тIа куг йиллар. ХIаьта ночийн Iаьда-лагIа сий доаьдан гIулакх ма-дий из, из бахьан долаш саг ве а тарлуш.

Цигача пе ма-дарра сона хьалхашка тьаьттар ночийн гIалгIай кхалсара вахаре, ду-ховни уйлашка социальн хьа-лакха хIинца хуьнаний ер-ш. ХIанз дагIа хуттар, лоаман наьха йоI кхыча кхамех, кхы-ча дынах воьча хIамигача сагга ше ъьаьш а йоаьлаш мара ца вIийш биш тург ма йий аьнна. Цу хана, 1924 шера, гIана-хьа а бIаргагIгIадаьар цу тIа тайпара хIама. Йоччийн ма-гIайн мехкарий кхамех болча нахага (эрсашка, укра-инцашка, гуржашка, хIиранка, Iаьндаинка, «Гумкашка, эрка-пашка, кьоарпошка, узбекаш-ка, кхычарга) маьре яха бIаьш моттигаш я тахан республике, хIаьта ноахашеи гIалгIашеи кхыча кхамех болча мехкарий кхийла моттигаш чот йоаьшш я. Иштта сар йоаллеача хана керда хIама да цу тIулакха дайн ноахийн бакъда хIама да. Из бакъ да а да. ХIаьта из бахьан до-лаш юкъера балар, халахете а, хIанз а долаш долча кхоач-чамбоначаришца, шарача хьа-ъьа тIулакхашца лоаттабе бе-ша къовсам. ХIаьта а IаIалъа-те тIоаьга дика хет аьйна ноха-чийн гIалгIай кхалсара хоьле-ъьаш тахан шерра дIаиъьяра. ХIанз дуккха а ба ноахийн гIалгIайн кхалсарах шеженера, ирбашкаш, дохаш, Iаьнай ма-дидаташ, конструктораш, пи-ъикмакерах, трамвай лехкара-ш, таксенташ, тракторнаташ, шитта кхыдоаргIа болаш.

Уж ба кхъьсгара турпалаш, орденаш лелларш, СССР Ла-кхъьъьарча Совета. моттигерча Советан депутаташ. Уж хьалг-дойлла латташ болар кхыдоа-шъара бIаргагу хьалха хIинца хIанз болен комсомольшаш пионерашш «Iашш ницбина а. IIатгаьнна а 1924 шера ноахийн хIинца ерригаш а 6 комсо-молкен цIух пионеркеи мара хIинцаеч. 1976 шера 1 январе ноахийн гIалгIай кхалсара 23031 комсомолка яр. хIаьта пионерш болаш 126.210 саг ера республике. хIаьта ну мас-ше а уйлаш. Iаьдалаттараш, дерхIарш шоай да.

Хьажаш шо лоаман кхалсаг-ше минта хуъннаенай. Парик-махерскеика ухарех. нийса ъьаьш а. Iаьн бьолна бола-ш цун кхамах ба. Керта бакар дайта, корта хьовзабойта, мIа-рашта бесар хьахьитта, корта гасхьаш а. Ер-ш. Ер-ш. Март бетта цхьан сарахьа «Са-дон красоты» яхача цIа-хьачуьнлаш кхуъш йоагIа йоI. Пархьаьнна тIабога. Ер-ш. хьакхачарех хьежаш мел ба-гIарашта бIара а хьежа, хьал-хагIа деиз шийна бозаш хин-на ъьа йийлеча. Ер-ш. Ер-ш. боарам боашш чоагIа гIадьяха аьлар цо: «Юхьера а муъьа белар сона дас керта бесар дайта. Блокпаька-ъьаш бесам ба са. Нана рабза хинна-м дукха хь яр. да варах ъьаьш ъьа гIертан. Ъьаьш из а рабза ъьа яьнай сон.

Сов гIадьяха елар лелхар йийлаеча. МоздаIа барзкъа дуъьаш, лоаиша тесса корта бола яр из. Городерча ноахи-гIалгIай къамех болча дукхха-ча мехкарша косинкаш тIатох-хьадан, хIаьта из бахьан до-лаш царга дашъа хIама а алаш. Къаметтел уж леладелар а, готте оесйг беш вIашкъ а — 59, татарашца — 10, вокзал кхыча къамашца яьй. 1976 шера алъха цхьаьи Назранов-ский районе дIаиэьяь 420 сар яр-ъьар хиннa моттиг я, парех 198 ъьеш белгалъьяьккаш. Саг йоаллеъь дотоп дошюп хаъаш а ъьеъь белгалъьоаъаш моттигаш хиннай районе. Ломани ъьяьла деъьяьй быте хиннa ремонтни-ш ер? Республикерча партийни, советски, комсомольски орга-ганаша, культпросветучреждени-ешш бабъа бокхгъеа полити-чески-кхетама баллах дашна бержат дан ма? Хьалха быте хиннача лоархIамеча хIамаех цIъьадарап мара дан уж.

Пlаьгlаьта юкъера цIеъьеи-на дIайоаллаг латт ъьаьлара а Iарбашкара хьайиша а Ловзи, Къарийат, Муъьинат, Товрзет, Тоийта, Цаъни, къмарш санна йола Iаьдал.

Нохчашеи гIалгIашеи Казах-станан Средни Азеи къьяйна хана цигарча къамашкара хьа-йийна ъьухча цIераш тийжаш, масала, Талласбек, Бухари, Су-бар, Зайифа, Фарида, Гъетам, Кулеум, къмарш.

Керда дукхха цIераш ъьяйлаш йоъчашеи гIалгIашеи лоа-ларара кавказски, къьястта я эрсий къьйсаи къмарш. Ма-масала, Ира, Нина, Людя, Ася, Мадлен, Луиза, Анджела, Ас-лан, Борис, къмарш, Хьайиша Iаьгаьча санна къьяйлаш керттерча даьхье городе яьй санна Iа. Масала, юрта дахача 56 бергех 48 массара а шиъ къмо лелаяь цIераш йолаш да, гергарча 81 бергех тиллача цIерех 36 хьайиша я.

Дезаьле йийначча котолонехи толамехи дукхха а дар дунца. Къьястта шаьра хъьгуъдоаъа уж толамаш 1924 шерарча хъа-нашца ийбдеача.

Цхьабаьккха вай халхъа де-ъьяьла быте керда Iаьдалаш юкъеъьоалдарга, хIанзчуу тIе-ъьаIга а дукхха а ъьаш ъьяьш бергбан. Шиъ бахча хьиннар дуккаъга айдоре бакъаъъа дар керда Iаьдалаш традицеи бахча юкъеъьоалдарга ер-ш. Хьалха нагтаъьа мара регистра-ъьаш ярар. ЗАГС-ашка, керт-терча дайъье дIаиздеи хиннар а, хIама къамех йола сар йоаллеяр дар. Масала, гIалгIай къа-мех болча наха сар йоаллаяр дIаиздаь 5 моттиг я 1931—1932 шерашка. Уж ткъиъа а моттиг я вы йоаъаныъа 7 сатах аъх кдыча къмех я, 1938 шера йоаллаъьа ъьеиеч — ерригаш а къьча къамашца гарглаонаш ъь я.

Укх тIехьъьарча 15—20 шера кест-кеста ер-ш я яьнай кхыча къамашкара гарглаонаш. Алъха город Грознерча централь-ни Загсе гIолла Iаьдалъяьй нохчийн гIалгIайн къамаштех кхыча къмех болча наха-ъьа юкъера гарглаонаш. Уж тIом хьале къьяхгIа ерригача ре-публике ъьуда дукхагIа я. Проценташца лъьрхIеча Грозненски городской Загсе гIолла уъх тайпара я уж: 1959 шера — 26 процент, 1960 шера — 31,5 процент, 1973 шера — 28 процент.

Бе-беча къамех болча наьха гарглаонаш хIара ъьаьлга-ра. Ахь массане а IоагIта къьяхета деза, хIанзчуу гIулакха къмийн республикийн опыт терклап а ешш.

8 — 10 шу хьалхагIа культу-ра, Министерстван методически кабинето дIабоаьабабар керда къмаи Iаьдалаш ритуа-лашш юкъйоалаяра болх, сар яр-ъьарах лаьца да-гIайоаллаг оттаяра конкурс а къайканъьяр. Хьа-бакъда дIаболабеннаб а алалех-ъьа бижар иш, Цу тайпара конкурсаш къайкас меттигаш керда Iаьдалаш традицеи юкъеъьувлара йола районе комиссеш, цу балха къаланъьа советаш, культура учреждеенаш юкъе а уъвзш. Бакъъьа курирар уж лешаш культурно-просветительни уч-реждеений коллективаша дийца-ра, царех лъьра районеи городской культура IIеношка диспуташ йиъа, опыташ дIаъо-ъьа йийча.

Ф. КУДУСОВА,
Республикански краеведе-ски музей директор.

Дика къа а хьег са а лоI

Дег тIара къобаллеи тIаийца-шар Грозненски районе «Пан-городный» яхача совхоза къо-ъьича соми баьъьадаларша лела-дераша, ялат кхелераша дукха ъа йоаьлаш Алма-Ате хIинца Казахстана партийно-боакъма актива совещине КПСС ЦК Генерални секретара нох. Л. И. Брежнева цIа къамда. Совхоза комсомольски организ-заце кагирхоша юкъе шерра социалистически яхь йоаьжжа-ний Iаьъьега ма-мота дукха-гIа ялат, хьабойл продукци, сом, баьъьадаларш дохкара. Нох. Л. И. Брежнева дIъ къа-маьл уйла тIайохийташ дийнаг катторой боигалашка, звенош-ка. Кагирхоша дика къетелу ялат юртбоахама проэтжкена къоъе коота болга. Цудухьа пар хьалархьа аргIанна пиъаш тIе-дерзадар сихеи доа па деши ялат чийпа дIакхоъъа. Уж ше-ра пиан 24,5 центнер йолчу шерте тоьхара тIа 66 центнер эшаш ялат чийпар кIопача ме-хаизатораша В. Денисова, Н. Рукавишина, Т. Хаджиева, кIачъьа.

ХIанз соми баьъьадаьраши чуийна дахара тIабийъьаб совхоза къаъьегамзой. Къаъстта дика къъьегама толамаш доах уж чурдача кагирхоша. Ден норман 1,5—2-за тIех-кхочачи ца ше нагтаъьа мара саг висан. Цудухьа соми баь-ъьадараши дохкара планаш ха-нал цхьа бутт къъьега кхоачашъь а баьна хIанз планал совIга дола баьъьадараши соми чуъьаш латт совхозе. Боахама слецыалиста-ша хьалхе а лаьхIаюх 200 процент план кхоачашъье торо хургьа боахама.

Кагирхой салойам, цар ду-ховини культурини къаъстам кхоачашъен дукха низ хьанна-ри ялату совхоза библиотекара Бабийнской Марин Мишеттьо-нас. Клубен библиотекеи ка-нирхоита атеистически интер-национальни къетам баларга хетаъь художественни литера-турга а пастахкаш. Цийъьо до, шиъ дIа-ъьа лела библиотечка а йийе къъьега книжкаш деша-раш болча бола. Царца нох-чоотал да, но кхала литературга довза. Цуя совIга книжкаш деширш сайренаш, дискуташ кхыдоаш. ХIаъта сайрайна Политически консультативни комитет. Цу комитета иппинат-тивнаех дукхъа яраш дунен халкъашта юкъерча йоккхийча форумий решенеша лерхIарий а паччахьалкхенашта юкъерча шин оагIорахьарча лоархIамега акташ тIа юкъе-ъьяй. Кхоачам бе, масала, 1972 шера январе Праге ши-наха ПКК созлаелла тIаийца «Европерча машара, кхерамаш, цхьана гIулакхаш леладара-ца хьакъъхьара Декларацин ъьдагагехача.

Цу декларацие тIа вIашIтехьъьхьача европейски кхерамалех принципнеш-ларца хIилар Хельсинкера оргIача-ъна торжественни сайденаш хул совхозна клубе. Кагирхоша а дукхаза ветеранаш бIе-ъьдагIбаьлаш. Цу-ьнан-ца сайна концерт оттаьлара совIга агитбригадана: «Комсомольска-ятите» къаъстагIбаьлаш хьалхашка лекцеш, докладаш еш вай мехкен доаьзол дараъьрчеи вахарех лаьца. КПСС XXV съезда материалех бесе-дашш юбоахамз хьалхашка лат-тача декларацина юкъаш, Къаъстта доккха барках алъар совхоза кагирхоша, цар худо-жественни самодеятельноста

С. ШАДИЕВ.

ГЕКТАРА ТIАРА— 83 ЦЕНТНЕР

(ФОТОРЕПОРТАЖ)

Шоши хьайга ясьа зехьа ца довзах чIоагIе бохкий бешбе Наурски районерча «Советская Россия» яхача комсаш ахчеча совхоза бодулой. БIигг хьесташ бе чубахьа хьувкъам. Боахама массе отделеняшка плавал дуккха а духхагIа я чуяьа комсаш.

Къастта дика хьайбахьий уж № 3 йолча отделеле, 572 гектара тIара планагIа 2666 тонн комсаш чуя езаш бар отделене бодулой. Бахьла, КПСС ЦК Генеральни секретара иов. Л. И. Брежнева Алма-Ате хIиннера Казахстана партийно - боахама активе дах къамъел дийшачул тIекъагIа шоай торонаш терхьал а яь доккхагIа социалистически дехьяраш тIайийар цар. Нагахь санна хьалха тIайийача дехьарех 2827 тонн комсаш паччахьакхетта тIавала лаьр хIа уж хиннебале, хIаьта хIанз дIавла лаьрхIар 3000 тонн комсаш я.

— Из дехьар отделене болллошта толаме хьовчашдерзилар аьлькох чубахьча бокккача хьувкъамо. Иштта, планагIа 46,6 центнерн дехкарерIа 49,2 центнерн йолаш, хIара гектара тIара ухъала чуяьх 83 центнер комсаш.

— Комсий хьувкъам дог тIоздоекъкхаш бе, — йоаь № 8 йолча бригада бонгалнра А. Гусакова. — Бакъда, из иштта халийта Перташ «Целина аьа-м хьийгалар хьона оаза Комсий тIаьнаш яIар уж лаьттагIа йохкар, хьанхар, лаьтта шанца дехкхар, бешш хий диллар — уж дерзина балхан хIоттаьхьен дийгий чакхдаьлхар. Хьаьта цунах хьахинна беркат гуш малдий тахан.

«Т-25» яхача трактораша механически хьисепе комсаш автомашинешгеи лафеташтеи тIайотташ аь къона механизатор И. Мишеек. Шоай декхарех дика лоархIабу тIаетта комсаш сахха ваханоне дIахоо-чаеи бога ехкхочиъни хьарга Д. Додоза А. Мактиеви.

Комсаш чуяца совхоза иовхьостал деш ба Нохч-ГIалгIай музыкальни училища дешархой. 178 еог ва духхьал № 3 йолча отделене пигага ваеза. Ала хIама доашаш дика йолаь бу дешархоча. Цаеза хьоле а ден балха норман 150—170 процент хIоттийниъни хьарга белгалбаьнаб П. Янаркаев, В. Сокол, Б. Мишенко, кхыбарш.

11-гIа сентябре комсаш чуяца болабеннаб «Советская Россия» яхача совхоза № 3 йолча отделене. 572 гектарах 200 гектара тIара комсаш чуяйца яьиай. Сихен цIенеи уж чуйца яха гIертар къасташ ба беринги а.

Р. МАЛЬСАГОВ.

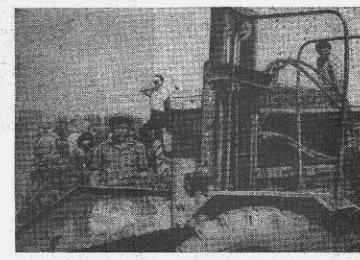

СУРТАШ ТIА: (аьрдехьарчун тIа) «Т-25» яхача трактораца комсаш тIайотташ ва къона механизатор И. Мишек; (лаьхерчун тIа) комсаш хьайбахьан ба республикански музыкальни училища дешархой (аьрдехьара аьттехьа) С. Афанасенков Р. Хроновап; (аьттехьарчун тIа) комсаш цIена хьа мишта яьа IалыкIаьн воал бригадино А. Гусаков.

И. ПЛИЕВА сурташ.

Болх хIана бар кормоцехо?

Хоша да хIанз юкъарча хьайбашта деаккъар Iалашдеш мел лоархIам бойлаш да. «IхьаьнцIеран ах цIеран кхоачам хиллал доаккъар» яхача лоаучух хьалеагIаш да Наурановски районе хьайбахьан цхьана тIулаккан деараш. ДуххагIаолча боахамашка сихбена да уж балхаш. Царга ду гIулакха тороваш боллаш э. «. Цахьадиш цIин сменагIа болх беш я кормоцехаш. Цар яIиттIехьдоал бакъа хьоар тхаде. Борда бе, иштта кийчьо искусственни шура а. Цу гIулакхо торо хумай шурий товарность лоахье. продукцеяа,реализация елга тоше, боахама кIезигагIа зе эн лийта. Хьаьта кормоцехашта доал деш, цавга бIарг доккъал слесаршн, механизаш, кхыбола бекхоскаже аьа бе.

Цхьабакъда, массенахьа хьатторга желап уж гIулакхаш. Масала, уьк деношка тхо хилар «Назрановский» совхоза Альти-Юртарга шурий-товарни ферме. «Кормодеп» аьина цIи йолаш латташ цхьа установка я цига. Хетаргахьа, уьк гаргIаеча хаер ган ешт юкъ а ваханаш цунна. Сайрайна цхьа сахьат дьаьнадалаер тхо цига пийдеш пиша хIна. Цхьабакъда, хьыло мара ферме бIарг шура яьа бен ваиар. Корта а болаш цу хьакъеьа тхога аьа хIама а эмлаяза цуьн. Къастта белгалдаккха доагIаш да искусственни шура боахаме уьк гIехьаьрга цхьан-цига цIера кIийчьеш ца хилар. Из кийчьеш йола установка хьайба яь пIаьрга

ХIаранеча ха дезаш дар

ГРАЖДАНСКИ ОБОРОНА МЕСЯЧНИК ЧАКХЙОАЛАШ ЛАТТ

Ух шера республика эгIара хьалха чакхбоккхаш да гражданаш оборона бутт. Ших гражданаш оборона штабаша комсомольцаш, профсоюзаш, кхыча общественни организацеша цIаьна партийни организацеша кулгаш а деш предприятешка, учреждешка, дешара заведешка, колхозашка, совхозашка чакхбоккхаш ба. Цу дерриге а деча терахь лорабаре вооружени йоалуча формировани гIоьнга эргIойхаш тоаяр, нах хIалхара болашт дагIа даргIоалуш дарбийни балташ дар, советски власта тIема-патриотически чIала хьалхарча, молодежни хьалхара гражданаш кхочушдеш декхарш кхочуйаьккха куйча дагIара мероприятеш.

Гражданскин оборона бутт чакхбоккхаш ИттIаттIаг пайдехаш хьалхарча, республика промышленностин юрта боаламе кхалсаргIаяша дикка нагIа доаца социалистически декларант тIаьхьа чIала шера. Цо белгалбу бетта изейно - политически лостам а кулдаям а. Цу белгалбу бетта Грозненски, Заводской, Октябрьски, Старопромысловски, Грозненски, Гудермески, Шалински, кхыча пайонашка ветеранаш хьалха йоаш мероприятеш. Шелковской кхычоь районашка йиш партийни активаш совещанеш - семинарш.

Грозненски «Оборона» дика ВашитехIхьаьккхаяча Грозненски район I Маь цIеpагIа колхоза «Пионерский» совхоза, Шелковской района «Красный пахарь», Комитетан цIерагIча, «Чеченский» колхозашка, Ленински района педучишне, Гудермески заводе, гIоьнашо ечча Нохч - ГIалгIай управленеи мелхизаводе управленеи, Заводской района РСУ-3, Сунженски район «Ленинский» совхозе, Аченски консервни заводе, Наурски района «Чечнийчоьторойъ ПМК-4, кхычаьха бутт хьайолабевар дукхаха пхоа дешаш гражданаш оборонена пропаганда еш, ше дика гIо дан ГО ученешка кийчо пхоа. Уьллера тоьхарех де ЧИАССР «ТIебозабам бу партийно-политически болх, ших ИлахкечаргIолаш йоьшйт гражданаш оборонин сигналаш хIама де зезагIа бокъонаш.

Ух дешоша бахача наха пхоьмаш ГО ВашагIIолламаш дагIа берзте болх бу кагийрчоь наставникаша фронтовикаша эпаса полковника Б. С. Сатабаев, запаса майпеа В. П. Косенкова тхуна Кавказ хьорей бахьа тIемах, запаса майпеа Н. И. Сорокина — Дай-мехка тIом болаш советски детташ кхаетта карагIайиллача тхуна тIулаеча, город Ленинград юхье лаьттача ешитни бригада штаба начальник хIиттина отставкерча полковника В. С. Сатабаевне пайпеа тIемахоша - зезагIиннаша моттигера фена дуьхьалара оборона формированеша цIаьна моастагIча бонбаш йийттина уьйна зе тIаьвоаккхаш, моастагIчуьн пале-ташш юхаетташ дьлюх, подполковника К. Г. Петросова пайпеа тIема хьалхина бека партийно - политически балхах. Цу тайпара ешаеа лецдена наьха фелан аш, эгIара чоаг-заперча хьалашка йоаш декхар кхочушде кийчоь.

Вай мехка, цуи турпалча халкъа пахар хьалдаза эа Сайгаль - боккха Дай-мехка тIеа тIа гойтача денала маселеч, шарех кхьагIта даьнан воаздагIаш хозахалга дувал, цар тIа дьлюлуш мишера чаша хатар, производстве дварен хилча общественни порядок лорареча турпала гIулакхаш карагIдуьлатт бола кегда турпалаш. Уж тайпа масалаш дукха да гражданскин оборонеа. Цу масалашца пIалкъана а бакъду пагахьа синиг сага техника дика бокъу гражданскин оборонера цIий декхарш дика доаше яз чоаг-хаттча, чаьк корзагIдарг-ворзанга. ХьагIа из шегIеча хьалаш лаш. ШалхIаш лаьшш, практически гIулакхаш деш льхуч из. Из къаьстта зезагIаш да разведчикаш. Уж ма-бин а кхиаьа эгIара хьалха кхочушдеш.

ВЕНГЕРСКИ ГIИШЛОНХОЙ — УСТЬ-ИЛИМСКЕ

Усть-Илимск хьалъай Бела Куна цIерагIа венгерски капрохой гIишлонхой этрад. Цунца ва 300 саг: бетонщикаш, плотникаш, каменщикаш, арматурщикаш, отделочникаш. Усть-Илимски лесопромышленни комплекса целлюлозни завод хьалъеча болх бен хургба уж. Бедаька тхьашшта чакхбаьккхабан фусамай хоза эпаша городен гIишлони символически дIоагIаш а дахьаш.

9 этаж йолиа хоза кийчьеча общежитие коначIа чI-мара благотагу ши хьар гектар тагта йоаш гIишлон площадка. Цу общежите Iеш я Бела Куна цIерагIа отвяз. Монтаж ешлатт целлюлозни завода керттера а гIоннга йоача а цехашта, Усть-Илимска цхьан районе, Ангара йисте хьалъеьй импортан оборудовине базе нчIа склад. Уж хьаьй ВНР кийчьйча конструкцеш. Советски инженераша кийчьйча йоаш кхийча блокех монтаж яра йолу та методо торо хилийтар лоацаца чоаг хана уж лоарIламе объектеш хьалъебаха.

— Бокъал тоам хиннаб тхона селла безаме тхуна гIаьнгIарах. Хьабе безаш болх а сакъерда-ме. Тха бьтовой хьалап а дика кIаьнгIеьккхадаьл. Ухьа-за тха еча йоаккхина жоп а ца-хьинарг кхьаьгIарга оаха.

Георгий БОГДАНОВСКИЙ, Виктор КАЛИНКИН, АПН корреспонденташ.

Iалаха Юрта дика, воагIаш а лоарIлаш а ва Мохьмад, ницца цуи сесат Мархьат а.

Мелха йоьхьал а эгIта дела дера 1930 шу, къаьстта Украинан Донбассан. Цигара пах хьар Нохчечера а кхачала а. Царца бар Васильевичан весал а. Ницца когаш тIа уэаргача тIаьхьара Васильевичан весал. Бакъда, цу деахах а къаьста Урус-Мартазе восседи-нар ну деахь 11—12 шу дахьа на кхоссе Жопо. Цала хьажийтар пох, къаьстта Мишаев Ахьада. Цо пIавигар кIаьнк. Бакъда бер па хиламах эпаша-нар цо ма. Кхетта-ма бохург бар-вагIоалаш тIо ду ГО курсаш. ГО курсий болхьой кастта уьш обьекташка, тIо ду запитеши ученеш с, болхьой-тен тIеIакъерча пахан лекцеша докладаш ю. МоастагIча йаьрш терз минга дегт дуьл. Лорхьалаш тIинсе пайда вой Iомабу. Композеции ученеш ом пожьоастан ду хоаначе. Дага доаца хьал оттаде, формирова-ней личен состава лоIамаш са-тоха могаш хиларг хьалхеччу.

Военнизированни йоалуча формированей тIемаьхой психологически чIоагIа хьалъебеч дукхагIча дакъе командно-начальствующи составех, цунца шиг ханнаьх решеши тIаьхьа харж, тIоаьхьа тIоаьрIаш ба боаш уж хиларах тийна да. Гражданскин оборона мероприятеш чакхйоаладеш хьалха ГО штаблонен тесса дитар шоай декхарш, цхьаьйоча могтагIаша «Йдерни гIотташ дайттаче хила деза эъал оттадаларг.

Уж кхоачамбоагIаш дIаьхо да хиллийтарг де дезар деш я районийн халкъа боаламе обьектаьр ГО штабаш.

ХургIоалча ученеша кийчо еш я хIаьз массеташа а. Болдлойн гIулакхаш пхоа, зе-пирочий школаш, ГО отряда-ймн командаш ширча состав бутт чакхбоккхаяча хьона де дезар деш я хьалхеччу. Уж масалаша тIаьхьара гражданскин оборонера цIий декхарш дика доаше яз чоаг-хаттча, чаьк корзагIдарг-ворзанга. ХьагIа из шегIеча хьалаш лаш. ШалхIаш лаьшш, практически гIулакхаш деш лъхуч из. Из къаьстта зезагIаш да разведчикаш. Уж ма-бин а кхиаьа эгIара хьалха кхочушдеш.

Ф. ЛЯМИЧЕВ,
Нохч - ГIалгIай АССР ГО штаба начальника пропаганда-на вола помощник.

ДОТТАГIАЛ ДОАЦАЧА СЕРДАЛО ЯЦ

Хiаьнаьа а болабеннаь советски нах доккхача сийрдача цIейна — Октябрьски Революцеи-на 60 шу лиъара кийчо е. Из цIей къаьстта деаь хет вайни советски халкъанта кегIа, гIоьа ва вахар денаьр Сийлаь бокъ-кха Октябрь болландь. Цо деш-наь советски халкъанта цIаь-кхаь хьалха а Пемпре вахана а, си-бирски цIуьнашка а, туркмен-ски гIоморашка — массенахьа-ний цIагIа ва тахан гIалгIа. Из Iалаьмоте бокъка лоарIлаш боаь ирез да.

Хiаьз. Нохч-ГIалгIайнеге СССР-а автономни республикай денош боагIалоаьнча хана къаьстта боа дегт вайна «халкъ-ний доттагIал» яха деланш. Цу денашца цIоагIа буьлабелла уьк доаноша Нохч-ГIалгIайнеи боаьнкой боаь а. Халкъий доттагIалах лаьца дукхха а стихаш, статьеш, дувцарашш, очеркаш аравоьл-ш.

Халкъий доттагIало тхьаьккхал литературий доттагIал а. Къаьстта гучалоаь из эрсий литературо вайнаьа литературна да дахьа а деш долча а новъ-кхоссталга хьежача. Массенна а хоша да вайнаьа багатбувам гIаьлбоь эрсий литературо классикаш Л. Н. Толстойх А. А. Фети чIиннилга. Хiаьта, Октябрьски Революцеи мынга-хьа тIеIьагIа хьалиняча къо-нача вайнаьа литературна-го тIо тепи хиннаь М. Горький, А. Серафимовиче, В. Ставский, Вайнаьа боагIаьнчаь а хьи-наче къаьлийгад эрсий классе-чески литература дешаш ба-решта IIалозойайта гIерташ.

Къаьстта ГIалгIай литера-тура яздаьзза аразьалнаш А. С. Пушкина хиннаьжаш. Царца тайнаьна къаьс да Х-Б. Мута-ева, С. Оанев, Х. Оспиев.

М. Ю. Лермонтова стихай сборнеж а аразьалнаш ГIалгIай мет-тага. Уж тIеэьхьаьна пи-ршка аразьалнаш ГIалгIай мет-тага эрсий советски йоазанхой Н. Тихонова, А. ГIайдара, С. Михалкова книжкаш.

Докъка поэзиотара ду Нохч-ГIалгIай литература а ГIалгIа-ладара хIара ютт шера цкъа Москве IIакхчъьхьана Нохч-ГIалгIай литературай деношъ.

Каст-каста яралуьл Москве поэтий а ГIалгIай а йоазанхоа динкарIойла поэтически проза-ически хьолламаш.

Сона сайша а докъка поэзио-стаг дика литературни гоазал IеIайлаларя эрсий йоазонхоа-ша. ПхеларIеи яьлларIеи кхо-нача йоазанхой ЕрифIсоюзни совнашлешка дакъа лаца пхоа кхьаьчал сога. Цига са стихаш йоаьхьаш, кхоачамбоагIаш ту-чаьдоаьш а карагIдуьлаш бо-лагIдоаьхьаш а бо цIи хеза бола эрсий йоазанхой, М. Алиг-гер, Ю. Дончина, А. Барто, Г. Регистан, В. Туркин, кхыба-раш.

Хiаьта, айса яздаьча диъ книжкаех цIиъ эрсий мотта яздаьр аз. Шолларга йьлла мотт а хинна дIаьхьаб бокъа эрсий мотт. Цуттуьл. бокъо йо-лаш па со ер-мегIарш яздеш:

«ГIалгIай мотто
Са ден терездаьл.
Эрсийчо пхер гиллай
Са говра...
Нагахь сайна, тIем тIа.
Ваьа везаш хуьлу.
Дахьена тIехььара Дадика
МялагIча меттала
Юьнарьъя хIи сона:
ГIалгIа меттала е эрсий меттала.

ЦIа-м хов сона:
Цу шинниех
МоллагIча меттала юьше а
Нашна меттала чуртье
Дахьена аз юьша Iадика.
Дентана денга пиерзуьл.
Нохч-ГIалгIай халкъ-ний совет-ский литературна юкъера доттагIал
Нохч-ГIалгIай халкъехарчоь
Кавказа поэтий стихаш юкъе-йолаш гIалгIай меттала шиъ книжка дохьийна: Нохч-ГIал-гIай издательствос.

Украина Полтавски областерча а Ленинградерча а йоазанхой вайнера тхоашгIа хиннаь. Вай йоазанхой а хиннаь уж болча хьоашгIа да баха.

Iалъамате дукха да советски халкъашца юкъера доттагIал гойташ дола масалаш. Царех цIи тоаьлаьсеш ду.

Советски Iаьлал эгIта дьлал-хара шераш къе а мена а хин-наь хIара ма-карра. Иштта хиннаь уж ГIалгIайнеге а. Цу халача хана Украина къаьлаг-гамхоша гул а яь кхо йоаь фа-гатена лемпа кIига хиннаь Шев-ча ГIалгIайнена. Цунна те-лап деш доаь кхьаьт архиве корадаьлг гIалгIай йоазонхоша Чахиев Сайпа. Дог тоталоп-лийтар да из масал. Са а лор тоталлийтар до. Хьаьта, зоч тоталелча стихаш дьалуьл.

Хоастам бо шоаьне,
Фатагена лампаш —
Сердалоца йоагIаш.
Шераш дIаьуь.
Цхьабаьккха.
Шуна деташ — дизаш-м
Къаьлдаш дац.
Боадонца къусеш да.
Цо байраьх бе йоллаш
Дьлаелча Гуйдена
Шоь мтьаьхьатIаш.
Шо мел боагIача хана
Са деташ хьакъаьлаш
Лоза Дьепе.
Са дог Iа сег
Украинеча боалий зиза.
Баркал шоаьна, фатагена
Iа, лампаш.

Шуташ Iомалу со ваха,
Оаш саййа,
серзало тела гIерт.
Оаш къаставь со
Дьлаелча Iомот:
доттагIал доацача
сердало яц.

Дезвига а советски халкъаша
Вайнаьа Iа-ма-ваьнна
Дьлаелча Iомот: Хiаьта советски сат-шиъ языа мотт болаш ца, шиъ бен эрсий бизе. Хiаьта-ма-ваьнна дьккхаг мел ба ли-кагI ба. Иштта хоташ ва со а.

Оаш сога хоатто:
«Малагlа мотт бувш Iа
Цо къаьлъа хьай нашлара,
Iоаманца, шоаьнца,
канашца, оаххзаранца?»
«Эрсий бар бувш. Хiаьта-ма-ваьнна дьккхаг мел ба ли-кагI ба. Иштта хоташ ва со а.

Оаш сога хоатто:
«Малагlа мотт бувш Iа
Цо къаьлъа хьай нашлара,
Iоаманца, шоаьнца,
канашца, оаххзаранца?»
«Эрсий бар бувш. Хiаьта

Из а ба са ваьна мотт».

Гlа дIа мел баьккхача гуш да тахан советски халкъий доттагIал. Цо эшш боля иъа, пайда. Вай уйлаша, вай шийла, вай дерригача дахарца дIаийдад из доттагIал. Цу доттагIал-ца тIаьхьа сога-хоту хоатту вай денош, вай къаьхьаг, вай са-лоIам.

Из сентIало ма эшийла пайда, хIаьта! Ятийта из сердало!

ГАГИЕВ Гирихан.

ЗИЗАЙИ ХЬУН БЕРКАТИЙНА ВЫСТАВКА

Шин дийнайта хIара С. М. Кирова цIерагIча парке республикански зизай выставка. Республика тайп-тайпарча коллективаша гойташ дар ухташа дукха сахьанташ дIаьстабеш. Тхьаьш совгIа тайна розаш хьокха оттаьлаьш горлеспоа болчIоша. Уж дац «Майор Гагарин», «Колхозница», «Мирзабулат», «Пасхаль», «Мадам Крылова» ишша кхыкъаш.

— Хiара шера оача тIаьлаьеч ду 360 сахь розаш, кашташ, мисаш, кхоачаш, атагаш санна йоаь декоративни гIишлош, — дуьш боазама агрономо В. Н. Бутков. — Гоноде, паркашца, бе-шамашка, хIитташка, маьлашка мел йоаь бовцдара хезне из тхо боахама хьахьегам да.

Къаьстта сакъерзаме балхаш дар «Пятилетний» совхозан Сунженски хьункомбинатоп выставке гойтарш. Выставке котьалхиларш а уж коллективаш яр.

Терхам тIаьовш дар Наурски района Дзержински барIIцеpарча школа паппо, 2-ча «Пятилетка» звеношка.

В. ЕЛИЗАРОВА суртам.

Жопе председателя, республикански Iалам лоарIлара общественна комитетан председателе П. И. Мишаева. — Хiаьта кегIтердар да берий дегашкара Iалам-лара, зизаншара дIаьстабеш цIоагIбар.

А. МОИСЕЕВ.

(СУРТАШ ТIА: 1. Наурски района Дзержински барIIцеpарча школа паппо,
2. «Пятилетка» звеношка.

В. ЕЛИЗАРОВА суртам.

Редактор Т. А. ТЕБОЕВ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

23 сентябрь
I ПРОГРАММА

9.00 — Керлаларш. 9.10 — Б. Т. Гуйранаца гимнастика. 9.30 — Б. Т. «Ирригатор». Новый день моторостроителя». 10.15 — Б. Т. «Мартин Иден» яха телевизионни спектакль 2-ча дакъа. 11.10 — Б. Т. «Налеп доаь Ротарух» яха фильм-концерт. Документальни фильмий программа. 14.20 — Б. Т. «СССР — халкъий цхьаьнатоьр». Информационни программа. 15.15 — Б. Т. «Советски цIечкъалхой ларлаш а бовзо-наш а». 16.45 — Б. Т. «Шаматни школе», 17.15 — Б. Т. «Самучьане спорташ». 19.00 — Керлаларш. 18.15 — Б. Т. «Оаха дIа а доаь кил-ден а доаь». 18.55 — Б. Т. «Iалта — тахан». 19.05 — Б. Т. Оспиан Iсраilча эрсий халкъа инструмен-тий Паччьалхенан оркестр коп-церт. 19.50 — Т. «Мартин Иден» яха телевизионни спектакль 2-ча дакъа. 21.00—«Хо». Информационни программа. 21.30. Документальни фильм. Пистедаль-ча — керлаларш.

II ПРОГРАММА

18.00 — Керлаларш. Мультфильм. 18.20 «Нохч - ГIалгIайчу IIолла».

24 сентябрь
I ПРОГРАММА

9.00 — Керлаларш. 9.10 — Б. Т. Гуйранаца гимнастика. 9.30 — Б. Т. «Самучьане спорташ». 10.15 — Б. Т. «Мартин Иден» яха телевизионни спектакль 2-ча дакъа. 11.20 — «Халкъа артаца» яха телевизионни программа. Пхоьмаш. 13.50 — Б. Т. «Покажа Пишкой хьакъарча балха денош». Машинаш хьаьгIа-ваьккхаш. Кинопрограмма. 14.15 — «Жуль Верн: «Капитан Гранта бе-рашш». 14.45 — Б. Т. «Вайна Iалам дахьарга». 15.05 — «Эрсий мотт». 15.30 — Пионеротан Монидг. 2-ча передача. 16.20 — Б. Т. «Хто-та передаю». 16.50 — Б. Т. «Хо-вин» яха хIара берашта дола хотторе-ваьккхаш. 17.30 — Оренбург — СССР Малъбузен доккхоша яха со-ревнований коллаий хьакъевьна. 18.00 — Керлаларш. 18.15 — «Котало». Передача IIаьхьу Советски Союза шоаьга тептара кегара виларла Ватова. 19.30 — Б. Т. «Верасан яхача вокальчо-инструментальни ансам-бле». Концерт. 19.20 — Б. Т. «Дотта-ГIалеп наькъашка гIолла. Венгерски Халкъа республика. 19.50 — Б. Т. «Мартин Иден» яха теле-визионни спектакль премьера. 3-ча дакъа. 21.00 — «Ха». Информацио-нни программа. 21.30 — «Айзе-леш доаь Конфф Ригарда (Велико-британеи). 21.50 — «Спортан про-граммо Одессера передача. Пистеви-ча — керлаларш.

II ПРОГРАММА

18.00 — Керлаларш. Дока фильм. 18.10 — «Нохч - ГIалгIайчу IIолла». Информационни программа (эрсий, нохчийн меттаца). 18.30 — «Йохьий техье». Профтехучилище дешдолоста йоаь программа (нохчийн меттаца). 19.00 — Кино-журнал. 19.10 — КПСС Малхбе-ченан гонгома пропаганда отдела ин-структора Додова наставленеи. ГIалгIайча меттаца. 19.20 — Шина-на берзан, шозна. 19.30 — Вайнаь-ча меттаца ба «Олимпиада —76» доакъашкой 19.45 — «Грекай хьакъаь яха репортаж. 19.55 — «Ко-мсомольска правда» яха газетан ин-формационни программа — (эрсий, йоаьхьа — инструментальни ансам-бле). 20.30 — Керлаларш. Мультфильм. 21.00 — «Хо». Информационни программа (эрсий, ГIалгIай меттаца). 21.30 — Кино-концерт. Телевизионни журнал «Ге-ГIалгIай меттаца). 22.45 — Фильм. 19.45 — Яьлт йолаеш машиний модитель-аш. 20.15 — Эдмита концерт.

25 сентябрь
I ПРОГРАММА

9.00 — Керлаларш. 9.10 — Б. Т. Гуйранаца гимнастика. 9.30 — Б. Т. «Самучьане спорташ». 10.15 — Б. Т. «Мартин Иден» яха телевизионни спектакль 2-ча дакъа. 11.20 — «Халкъа артаца» яха телевизионни программа. Пхоьмаш. 13.50 — Б. Т. «Покажа Пишкой хьакъарча балха денош». Машинаш хьаьгIаваьккхаш. Кинопрограмма. 14.15 — «Жуль Верн: «Капитан Гранта бе-рашш». 14.45 — Б. Т. «Вайна Iалам дахьарга». 15.05 — «Эрсий мотт». 15.30 — Пионеротан Монидг. 2-ча передача. 16.20 — Б. Т. «Хто-та передаю». 16.50 — Б. Т. «Хо-вин» яха хIара берашта дола хотторе-ваьккхаш. 17.30 — Оренбург — СССР Малъбузен доккхоша яха со-ревнований коллаий хьакъевьна. 18.00 — Керлаларш. 18.15 — «Котало». Передача IIаьхьу Советски Союза шоаьга тептара кегара виларла Ватова. 19.30 — Б. Т. «Верасан яхача вокальчо-инструментальни ансам-бле». Концерт. 19.20 — Б. Т. «Дотта-ГIалеп наькъашка гIолла. Венгерски Халкъа республика. 19.50 — Б. Т. «Мартин Иден» яха теле-визионни спектакль премьера. 3-ча дакъа. 21.00 — «Ха». Информацио-нни программа. 21.30 — «Айзе-леш доаь Конфф Ригарда (Велико-британеи). 21.50 — «Спортан про-граммо Одессера передача. Пистеви-ча — керлаларш.

II ПРОГРАММА

18.00 — Керлаларш. Дока фильм. 18.10 — «Нохч - ГIалгIайчу IIолла». Информационни программа (эрсий, нохчийн меттаца). 18.30 — «Йохьий техье». Профтехучилище дешдолоста йоаь программа (нохчийн меттаца). 19.00 — Кино-журнал. 19.10 — КПСС Малхбе-ченан гонгома пропаганда отдела ин-структора Додова наставленеи. ГIалгIайча меттаца. 19.20 — Шина-на берзан, шозна. 19.30 — Вайнаь-ча меттаца ба «Олимпиада —76» доакъашкой 19.45 — «Грекай хьакъаь яха репортаж. 19.55 — «Ко-мсомольска правда» яха газетан ин-формационни программа — (эрсий, йоаьхьа — инструментальни ансам-бле). 20.30 — Керлаларш. Мультфильм. 21.00 — «Хо». Информационни программа (эрсий, ГIалгIай меттаца). 21.30 — Кино-концерт. Телевизионни журнал «Ге-ГIалгIай меттаца). 22.45 — Фильм. 19.45 — Яьлт йолаеш машиний модитель-аш. 20.15 — Эдмита концерт.

РАДИО

23 сентябрь.

6.30 — ХургIоалча хьата дика лард кIийчо «Красноармейски» совхозан репортаж (IIалгIай меттаца). 6.45 — Хоамаш. 6.55 — Лирикан программа «Рабочий рабочай», «Комсомольское племя» газетий обзор. 7.28 — «Сердало» газета обзор. 7.35 — Анаранш. 8.15 — Бекхуганов. «Лоаьнан дуьнен» яха симфонически поэма (IIалгIай меттаца). 8.40 — «Цовна, кхаддаеч яха радиожурнал (IIалгIай меттаца). 9.15 — «Школа, де-вать, общественности» яха беседа (IIалгIай меттаца). 9.30 — КПСС Сунженски районна хьалхарча сек-ретарь Самарин выступлени. (эрсий меттаца). 9.40 — Анаранш. 9.45 — Машинашкой Дечта «Зе-вездной мираж сайпа IIехьа». «Пишемаш» яха заводера реце-ларча (IIалгIай меттаца). 10.00 — Юрта боазама къаьстта-ницца да-за концерт (эрсий меттаца). 10.25 — «Вокальй вахар» яха радиожурнал (нохчийн меттаца). 10.45 — «Школа, де-вать, общественности» яха беседа (IIалгIай меттаца). 11.00 — КПСС Сунженски районна хьалхарча сек-ретарь Самарин выступлени. (эрсий меттаца). 11.10 — Анаранш. 11.45 — Машинашкой Дечта «Зе-вездной мираж сайпа IIехьа». «Пишемаш» яха заводера реце-ларча (IIалгIай меттаца). 12.00 — Юрта боазама къаьстта-ницца да-за концерт (эрсий меттаца). 12.25 — «Вокальй вахар» яха радиожурнал (нохчийн меттаца). 12.45 — «Школа, де-вать, общественности» яха беседа (IIалгIай меттаца). 13.00 — КПСС Сунженски районна хьалхарча сек-ретарь Самарин выступлени. (эрсий меттаца). 13.10 — Анаранш. 13.45 — Машинашкой Дечта «Зе-вездной мираж сайпа IIехьа». «Пишемаш» яха заводера реце-ларча (IIалгIай меттаца). 14.00 — Юрта боазама къаьстта-ницца да-за концерт (эрсий меттаца). 14.25 — «Вокальй вахар» яха радиожурнал (нохчийн меттаца). 14.45 — «Школа, де-вать, общественности» яха беседа (IIалгIай меттаца). 15.00 — КПСС Сунженски районна хьалхарча сек-ретарь Самарин выступлени. (эрсий меттаца). 15.10 — Анаранш. 15.45 — Машинашкой Дечта «Зе-вездной мираж сайпа IIехьа». «Пишемаш» яха заводера реце-ларча (IIалгIай меттаца). 16.00 — Юрта боазама къаьстта-ницца да-за концерт (эрсий меттаца). 16.25 — «Вокальй вахар» яха радиожурнал (нохчийн меттаца). 16.45 — Экономически знаний бодзлой практикум «Перестройка — дело каждого». Начальникера «Эльбурса» футболисташ.

Сует 2:1 йолаш «Терек» футболисташ толлаш чакхъьхьар эргIаьнаь мач.

ДУККХАГIА ГУЛДЕ ТИША АЬШК!

«Вторчермет» Нохч-ГIалгIай управлене дIа-хойт предприятей, организацеш, колхозий, совхозий кулгалхошка 25 сентябре тиша аьшк гуллара, тIаьдоттара, дIадахьийтара республикански субботник ешт хилар.

Новкъостий! Хьинаре дакъа лаца субботникех! Ший хаппаьха муьхьаяха тишача аьшкех цехаш, мастерскеш, предприятей территореш!

Тиша аьшк дIаийдерга еррига-на цехашка 7 сахьат даьча денз 20 са-хьат даллалца йолча хаца.

Дерриган аралодвла тиша аьшк гулде а из дIа-дахьийта а!

Спорта хоамаш

С. Ордженикидзе цIерагIа стадиона велотрекех чакхъьхьар «Олимпийская надежда—80» яха соагIат дакхаза «Трудовые резервы» общества кхачала велогонщикаш Ерригросейски яьхьаш.

Яьхьаша дика кийчьеча наькъаьккхар Тула, Омска, Гросне команднаш. Шо йбаьн пхи йбаьч метр гонкашца шозза чемпион хилар Омскера I-ча разряд лелаю Викулов Сергей. Цуи елар дошо медалаш чемпионна денгашш. Къаьстта бокъа толам кхаьгар Гроznенски медучилища студентага Шипулин Сергеша. Групповой гонке кот а вахна «Трудовые резервы» общества Росее чемпион хилар цох. хIаьта къаьст-ьаьча 3 йбаь метр гонке бронзовий призер а хилар. ССОР спорта мастераша кхачала кандидата бокъка толам ба ва. Разьа ца цуьна инспаник Д. Н. Ко-пов.

Командин зачете Тула ко-мандаа боагIар хьакха на ба-лийнаш гроznенцаша шоллагIа мотт йьккхар.

• • •

«Красный молот» завода спорта Дворене чакхъьхьар тIемаьхойлийна «Iсмаилова Л. Ф. Гикало А. Д. Шерамова, Г. С. Акрикова сайна IIалгIаьз хиннаь Ерригросейски турнир.

Вай мекха дуккхача горо-дашкара классически кегара кIалтохартах дета шин йбаь бо-рец ценавар турнире дакъа ло-на. Цудухьа вай мекхахой то-дам кхы а бевагIа хет. Шо-шолгIий хоалаза категореш-ца хьежжа Ерригросейски турнира чемпионан хилар Бзоркин, Аслановеков, Хажиев, Мазиев, Дикаев, Ежов (Грозный).

А. САШИН.

СУРТА ТIА: 1. шозза чем-пион С. Викулов (Омск) тре-нерца А. Гаидулова. 2. Гонка IIайлаелий.

В. ЕЛИЗАРОВА суртам.

●

ФУТБОЛ

Сельхан Гроznерча С. Орджоникидзе цIерагIча стадионе футболаш холаре эргIаьнаь матче IIаьнкIийтар «Терек» хьа командин IIальхьерга «Эльбурса» футболисташ.

ДЕЗА НОВКЪОСТИЙ!

ДIАДОЛАДЕННАД 1977 ШЕРА

«Сердало»

ГАЗЕТА ЯЗПУГА

Газета язлу бувзама ерригача отделеначча а промышленность, транспорта, гIишлошъеча предприятешкара, сельхозхозяйствоца, совхозхозяйствоца, учреждешкарча общественни организацешкарча комсомольска доаьдаеча общественни уполномоченнешца а гIолла.

ГАЗЕТ ЯЗДАРА МАХ: шера — 3 сом 12 кепиг; ялу бетта — 1 сом 56 кепиг.

ДИЦ МА ЛЕЛАШ «СЕРДАЛО» ГАЗЕТА ХАННАХЬ ЯЗЛЕЧ

ТХА АДРЕС: 364051, г. Грозный, Ленина, 9 (3-гIа этаж). Телефонаш: редактора — 3-44-96; зам. редактора — 3-39-11; бехкохкана секретара — 3-34-33; партийни пахарен культура отделан — 3-61-46;—промышленносто отдела — 3-42-30; юрта боакама отдела — 3-42-28; письмой отдела — 3-74-68; бухгалтере — 2-54-30; корректорскоь — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364051, г. Грозный, ул. Ленина, 9 (3-й этаж). Телефоны редактора — 3-44-96; зам. редактора — 3-39-11; ответственного секретаря — 3-34-33; отделов партийной жизни и культуры — 3-61-46; отдела промышленности — 3-42-30; отдела сельского хозяйства — 3-42-28; отдела писем — 3-74-68; бухгалтерии — 2-54-30; корректорской — 2-89-88

СФ05492. «Грозненски рабочий» издательства типографи, Маяковске 92. Типография изд-ва «Грозненский рабочий», Маяковского 92. Заказ № 6972.